

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№13 БАСПАСӨЗ Р Е Л И З І
2009 жылғы 12 мамыр**

**Қаржы нарығындағы ахуал және ресми қайта
қаржыландыру ставкасы туралы**

1. Ресми қайта қаржыландыру ставкасы туралы

Қаржы нарығындағы үрдістерді және инфляцияның жылдық деңгейінің төмендеуін ескере отырып, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Басқармасы 2009 жылғы 12 мамырдан бастап Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің **ресми қайта қаржыландыру ставкасын жылдық 9,0%** деңгейінде белгілеуді қаулы етті.

2. Инфляция

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша инфляция 2009 жылғы сәуірде 0,8% (2008 жылғы сәуірде – 0,9%) болды. Азық-түлік тауарларының бағасы 1,1% (1,0%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 0,9% (0,8%) және ақылы қызмет көрсету 0,4% (0,7%) өсті.

Азық-түлік тауарлары нарығында өткен айда ең көп дәрежеде қант – 6,6%, жемістер және көкөністер – 3,3%, темекі өнімдері – 2,8%, алкогольсіз сусындар – 2,6%, ет және ет өнімдері – 1,5% қымбаттады. Май және тоң май - 1,8%, оның ішінде күнбағыс майы – 4,7%, сондай-ақ жұмыртқа – 1,2%, ұн бағасының 1,7%-ға төмендеуі белгіленді.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында жеке гигиена тауарларының бағасы 2,1%, жуу және тазалау құралдары және медициналық дәрі-дәрмектер – 1,9%, газеттер, кітаптар және кеңсе тауарлары 1,5% өсті. Дизель отыны 4,7%, бензин 1,5% арзандады.

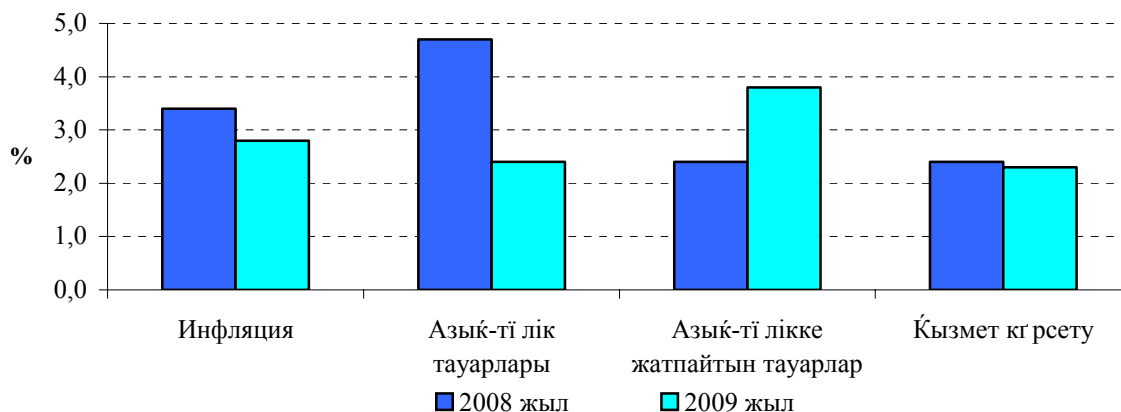
Халыққа ақылы қызмет көрсету құрылымында тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету үшін ақы төлеу өзгерген жоқ. Медициналық қызмет көрсету 2,9%, көлік қызметі - 0,5%, оның ішінде теміржол көлігінің қызметі 2,3% қымбаттады.

2009 жылғы қаңтар – сәуірде инфляция 2,8% (2008 жылғы қаңтар – сәуірде – 3,4%) болды.

2008 жылғы тиісті көрсеткіштерімен салыстырғанда 2009 жылғы 4 айда инфляцияның баяулауына азық-түлік тауарлары бағасы өсуінің баяулауы себепші болды, олар осы кезеңде 2,4% өсті (2008 жылғы 4 айда – 4,7%). Азық-түлікке жатпайтын тауарлар 3,8% (2,4%) және ақылы қызмет көрсету – 2,3% қымбаттады (2,4%) (1-график).

2009 жылғы сәуірдің қорытындылары бойынша инфляция жылдық көрсеткіште де баяулады және 8,8% құрады (2008 жылғы желтоқсанда – 9,5%). Азық-түлік тауарларының бағасы 8,4% (10,8%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 7,2% (5,7%), ақылы қызмет көрсету 11,3% өсті (11,4%).

Инфляция және оның 2008 және 2009 жж. қаңтар – сәуірдегі құрамдас бөліктері

3. 2009 жылғы 1-тоқсандағы төлем балансы (алдын ала нәтижелер)

2009 жылғы 1-тоқсанда төлем балансының ағымдағы операцияларының шоты 1 млрд. АҚШ долл. астам дефицитпен қалыптасты.

2009 жылғы қаңтар – наурызда 2008 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда тауарлар экспорты 8,2 млрд. АҚШ долл. құрады. Бұл ретте кедендік статистика деректері бойынша мұнай және газ конденсаты экспорты 5 млрд. АҚШ долл. азайды және 4,6 млрд. АҚШ долл. жуық құрады.

2009 жылғы 1-тоқсанда тауарлар импорты 2008 жылдың 1 тоқсанымен салыстырғанда сомасында 6,1 млрд. АҚШ долл. астам өсіп, 15,6% төмендеді. Импортың қысқаруы негізгі номенклатураның барлық тауар топтары бойынша белгіленді. Бұл ретте неғұрлым айтарлықтай қысқару тұтыну тауарларының тобы бойынша болды, олардың жиынтық импорты 27,5%-ға азайды, оның ішінде азық-түлік өнімдерін әкелу 17,0%, ал азық-түлікке жатпайтын тұтыну тауарларын әкелу 33,0% қысқарды. Импортың жалпы көлеміндегі үлесі 79,0%-дан асқан аралық өнеркәсіптік тұтыну тауарлары мен инвестициялық тауарлардың импорты 2008 жылғы 1-тоқсандағымен салыстырғанда 12,4% азайды.

Нәтижесінде 2009 жылғы 1-тоқсанда сауда операцияларының оң сальдосы 2 млрд. АҚШ долл. астам құрады (2008 жылғы 1-тоқсанда - 8,6 млрд. АҚШ долл.).

Қазақстанға шетелдік тікелей инвестициялардың таза түсімі 2,5 млрд. АҚШ долл. асты. Қазақстандық резиденттердің шетелдік еншілес кәсіпорындарға инвестицияларының нетто-әкетілуі 300 млн. АҚШ долл. жуық болды. Нәтижесінде тікелей инвестициялау операциялары бойынша оң баланс 2,2 млрд. АҚШ долл. астам құрады (2008 жылғы 1-тоқсанның қорытындысы бойынша - 1,8 млрд. АҚШ долл.).

2009 жылғы 1-тоқсанда банктердің сыртқы активтері 1 млрд. АҚШ долл. өсті, ал банк секторының сыртқы міндеттемелері 3,8 млрд. АҚШ долл. жуық азайды.

Портфельдік инвестициялармен операциялар бойынша капиталдың нетто-ағыны 4 млрд. АҚШ долл. құрады.

4. Халықаралық резервтер және ақша агрегаттары

2009 жылғы сәуірде Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері ағымдағы бағамен 19,4 млрд. АҚШ долл. дейін 2,9% (немесе 538,7 млн. АҚШ долл.) өсті (жыл басынан бастап – төмендеу 2,3%).

Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету бойынша операциялар ішкі валюта нарығында валюта сатып алумен, Үкіметтің Ұлттық Банктегі шоттарына валютаның түсуімен және банктердің Ұлттық Банктегі шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықтарының ұлғаюымен бейтараптандырылды. Нәтижесінде, таза валюта қорлары (ЕАВ) 2009 жылғы сәуірде 3,6% (немесе 599,5 млн. АҚШ долл.) өсті (жыл басынан бастап – төмендеуі 3,0%). Алтындағы активтер олардың әлемдік нарықтардағы бағасының 3,7% төмендеуі нәтижесінде 2,8% (немесе 60,8 млн. АҚШ долл.) төмендеді (жыл басынан бастап – өсуі 3,7%).

2009 жылғы сәуірде тұтастай алғанда елдің халықаралық резервтері (ағымдағы бағамен), Ұлттық қордың шетел валютасындағы активтерін қосқанда (22,5 млрд. АҚШ долл.) 41,9 млрд. АҚШ долл. дейін 2,6%-ға өсті (жыл басынан бері – төмендеуі 11,4%). Бұл ретте Ұлттық қордың ұлттық валютадағы активтері 808 млрд. теңге, оның ішінде 600 млрд. теңге «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ-ның және «ҚазАгро» ҰХ-нің облигацияларын сатып алуы есебінен болды.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтерінің өсуіне қарамастан 2009 жылғы сәуірде ақша базасы 2193,3 млрд. теңгеге дейін 1,9%-ға тарылды (жыл басынан бастап 43,8% кеңейді). Коммерциялық банктердің Ұлттық Банктегі теңгедегі коршоттарындағы қалдықтарының төмендеуі ақша базасының тарылуының негізгі себебі болды. Бұдан басқа, «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ-ның Ұлттық Банктегі ағымдағы шоттарындағы қалдықтар төмендеді.

Тар ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін есепке алмағандағы ақша базасы 2017,9 млрд. теңгеге дейін 2,2%-ға тарылды (жыл басынан бастап – кеңейі 35,2%).

2009 жылғы наурызда ақша массасы банк жүйесіндегі ішкі активтердің төмендеуі есебінен 6688,4 млрд. теңгеге дейін 1,4% төмендеді (жыл басынан бері – өсуі 6,7%), оның құрылымында Орталық Үкіметке таза талаптар едәуір төмендеді.

2009 жылғы наурызда айналыстағы қолма-қол ақша 717,9 млрд. теңгеге дейін 2,3%-ға өсті (жыл басынан бері – төмендеуі 16,3%), бұл ретте, банк жүйесіндегі депозиттер 5970,6 млрд. теңгеге дейін 1,8%-ға төмендеді. Депозиттердің қысқаруы аясындағы айналыстағы қолма-қол ақшаның өсуі ақша массасының құрылымындағы депозиттер үлесінің 2009 жылғы ақпандағы 89,7%-дан наурызда 89,3%-ға дейін төмендеуіне себепші болды.

Ақша мультипликаторы ақша базасының тарылу қарқынымен салыстырғанда ақша массасының басымдықпен төмендеу қарқыны салдарынан 2009 жылғы ақпандағы 3,01-ден наурыздағы 2,99-ға дейін төмендеді.

5. Валюта нарығы

2009 жылғы сәуірде теңгенің АҚШ долларына бағамы 1 АҚШ доллары үшін 150,15-151,08 теңге аралығында өзгерді. 2009 жылғы сәуірде теңге 0,4% нығайды (жыл басынан бастап 24,8% құнсызданды) және айдың аяғында теңгенің биржалық бағамы 1 АҚШ доллары үшін 150,64 теңге болды.

2009 жылғы сәуірде Қазақстан Қор биржасындағы биржалық операциялар көлемі қосымша сауда-саттықтағы мәмілелерді ескере отырып 2009 жылғы наурызбен салыстырғанда 47,1% азайды және 2,5 млрд. АҚШ долл. болды (жыл басынан бастап – 23,0 млрд. АҚШ долл.). Биржадан тыс валюта нарығында операциялардың көлемі 0,9% азайды және 2,9 млрд. АҚШ долл. болды (жыл басынан бастап – 23,0 млрд. АҚШ долл.).

6. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы

2009 жылғы сәуірде Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастыру бойынша 6 аукцион болды. Оларда 3 жылдық МЕОКАМ (13,4 млрд. теңге), 4 жылдық МЕОКАМ (5 млрд. теңге), 6 жылдық МЕУКАМ (3,7 млрд. теңге), 8 жылдық

МЕУКАМ (11,2 млрд. теңге), 10 жылдық МЕУКАМ (7,7 млрд. теңге) және 13 жылдық МЕУЖКАМ (10 млрд. теңге) орналастырылды.

Орналастырылған бағалы қағаздар бойынша тиімді кірістілік инфляция деңгейінен 3-жылдық МЕОКАМ бойынша – 8,16%, 4 жылдық МЕОКАМ бойынша – 7,95%, 6 жылдық МЕУКАМ бойынша – 8,20%, 8-жылдық МЕУКАМ бойынша – 8,10%, 10 жылдық МЕУКАМ бойынша – 8,20% және 13 жылдық МЕУЖКАМ бойынша – 0,01% болды.

Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі алдыңғы аймен салыстырғанда 4,7% ұлғайып, 2009 жылғы сәуірдің аяғында 893,4 млрд. теңге болды.

Қазақстан Ұлттық Банкінің қысқа мерзімді ноталары. Ұлттық Банк ноталары эмиссиясының көлемі 2009 жылғы наурызбен салыстырғанда 2009 жылғы сәуірде 58,7% ұлғайды және 150,0 млрд. теңге болды.

Қысқа мерзімді ноталардың кірістілігі 2009 жылғы наурыздағы 5,92%-дан 2009 жылғы сәуірде 5,85%-ға дейін төмендеді.

Айналыстағы ноталардың көлемі 2009 жылғы наурызбен салыстырғанда 9,9% азайып, 2009 жылғы сәуірдің аяғында 172,4 млрд. теңге болды.

7. Банкаралық ақша нарығы

2009 жылғы сәуірде 2009 жылғы наурызбен салыстырғанда орналастырылған банкаралық депозиттердің жалпы көлемі 18,8% өсті және баламасы 2777,7 млрд. теңгені құрады.

Орналастырылған банкаралық теңгедегі депозиттердің көлемі 755,9 млрд. теңгеге дейін (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 27,4%-ы) 77,5% өсті. Бұл ретте орналастырылған банкаралық теңгедегі депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2009 жылғы сәуірде 5,56%-дан 5,84%-ға дейін артты.

Ұлттық Банктің екінші деңгейдегі банктерден тартқан депозиттерінің көлемі 2009 жылғы сәуірде 2009 жылғы наурызбен салыстырғанда 2 есеге жуық өсіп, 721,6 млрд. теңгені құрады.

2009 жылғы сәуірде орналастырылған доллардағы депозиттердің көлемі 8,8 млрд. АҚШ долл. дейін 0,4% өсті (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 47,7%-ы). Орналастырылған доллардағы депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 0,62%-дан 1,22%-ға дейін өсті.

2009 жылғы сәуірде еуромен орналастырылған депозиттердің көлемі 15,2%-ға 3,4 млрд. еуроға дейін ұлғайды (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 24,0%-ы). Еуромен орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2009 жылғы наурыздағы 0,69%-дан сәуірде 0,49%-ға дейін төмендеді.

Рубльдегі депозиттерге орналастыру көлемі шамалы болып қалуда – орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 0,9%-ы.

Тұтастай алғанда, шетел валютасындағы банкаралық депозиттердің үлесі орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 72,6% құрап, жоғары болып қалуда. Бұл ретте шетел валютасындағы депозиттердің негізгі бөлігі (71,0%) резидент емес банктерде орналастырылған.

8. Депозит нарығы

Резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің жалпы көлемі 2009 жылғы ақпанмен салыстырғанда 2009 жылғы наурызда 5970,6 млрд. теңгеге дейін 1,8%-ға төмендеді. Заңды тұлғалардың депозиттері 4383,3 млрд. теңгеге дейін 2,3% азайды, жеке тұлғалардың депозиттері 1587,2 млрд. теңгеге дейін 0,4% азайды.

2009 жылғы наурызда шетел валютасындағы депозиттер 2,8%-ға 2846,4 млрд. теңгеге дейін, ал ұлттық валютадағы депозиттер 3124,1 млрд. теңгеге дейін 0,8% төмендеді. Нәтижесінде теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 51,8%-дан 52,3%-ға дейін көтерілді.

Халықтың (резидент еместерді қоса алғанда) банктердегі салымдары 2009 жылғы наурыз айында 1614,1 млрд. теңгеге дейін 0,6% төмендеді. 2009 жылғы наурызда халықтың салымдары құрылымында теңгедегі депозиттер 622,3 млрд. теңгеге дейін 1,8% көтерілді. Шетел валютасындағы депозиттер 991,7 млрд. теңгеге дейін 2,0%-ға төмендеді. Нәтижесінде теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 37,7%-дан 38,6%-ға дейін көтерілді.

2009 жылғы наурызда банктік емес заңды тұлғалардың теңгедегі мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 5,5% (2009 жылғы ақпанда – 6,4%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 10,0% (11,9%) болды.

9. Кредит нарығы

Банктердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борышының жалпы көлемі 2009 жылғы наурыз айының қорытындылары бойынша 0,2% көтеріліп, 8142,4 млрд. теңгені құрады.

Ұлттық валютадағы кредиттер бір айда 2,0% төмендеп, 3902,7 млрд. теңгені құрады, ал шетел валютасындағы кредиттер 4239,7 млрд. теңгені құрай отырып, 2,2% ұлғайды. Теңгедегі кредиттердің үлес салмағы 2009 жылғы ақпанмен салыстырғанда 2009 жылғы наурызда 49,0%-дан 47,9%-ға дейін төмендеді.

Ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 2009 жылғы ақпанмен салыстырғанда 2009 жылғы наурызда өзгерген жоқ. Мысалы, ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді кредиттер 0,2%-ға көтеріліп, тиісінше 6568,8 млрд. теңгені және 1573,6 млрд. теңгені құрады.

Заңды тұлғаларға кредиттер 2009 жылғы наурызда 1,1% ұлғайып, 5699,2 млрд. теңгені құрады, жеке тұлғаларға кредиттер 2443,2 млрд. теңгені құрай отырып, 1,8% төмендеді. Нәтижесінде жеке тұлғаларға кредиттердің үлес салмағы бір айда 30,6%-дан 30,0%-ға дейін төмендеді.

Банктердің шағын кәсіпкерлік субъектілеріне кредиттері 2009 жылғы ақпанмен салыстырғанда 2009 жылғы наурызда 1692,2 млрд. теңгеге дейін 0,2% төмендеді, бұл экономикаға кредиттердің жалпы көлемінің 20,8% құрайды.

Салалар бойынша алғанда экономиканың сауда (22,6%), құрылыс (20,9%), өнеркәсіп (9,5%) және ауылшаруашылығы (3,4%) сияқты салалары неғұрлым белсенді кредиттелуде.

2009 жылғы наурызда жеке тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2009 жылғы ақпанда 19,2%-дан 20,1%-ға дейін көтерілді, ал заңды тұлғаларға кредиттер бойынша 15,7%-дан 16,0%-ға дейін көтерілді.

10. 2009 жылғы 2-тоқсанда жүргізілген экономиканың нақты секторы кәсіпорындары мониторингінің нәтижелері туралы

2009 жылғы сәуірде мониторингке ел экономикасының негізгі салаларын білдіретін 1720 кәсіпорын қатысты, оның ішінде орта және ірі кәсіпорындар – 1057. Кәсіпорындарға жүргізілген пікіртерім нәтижесі 2009 жылғы 1-тоқсанда қалыптасып отырған экономикалық ахуал және экономиканың нақты секторындағы негізгі үрдістер туралы мынадай тұжырым жасауға мүмкіндік береді.

Қарастырылып отырған кезеңде экономиканың нақты секторында едәуір теріс үрдістер орын алды. Теңгенің АҚШ долларына, еуроға және Ресей рубліне қатысты бағамының өзгерісі шаруашылық қызметіне теріс әсер еткен кәсіпорындардың үлесі ұлғайды (тиісінше 48,8%, 31,9% және 28,1%).

Кәсіпорындардың банктердің кредитіне қол жеткізуге қатысты ахуал нашарлады. 2009 жылғы 1-тоқсанда кредит алған кәсіпорындардың үлесі 20,7% құрады (2008 жылғы 4-тоқсанда - 26,9%). Кредит алған кәсіпорындардың санының неғұрлым аздауы саудада, өңдеуші өнеркәсіпте және құрылыста байқалды. Банктердің қызмет көрсетуіне

қажеттілігін қанағаттандырылу мүмкіндігінің деңгейі жоғары кәсіпорындардың үлесі 22,9%-ға дейін (26,1%) азайды.

Дайын өнімге сұраныстың төмендеуі жалғасты, бұл туралы кәсіпорындардың 46,6%-ы (37,2%) атап өтті.

Кәсіпорындардың іскерлік белсенділігі төмендеді, бұл туралы, бірінші кезекте, активтердегі айналым қаражаты үлесінің 36,8% дейін (2008 жылғы 4-тоқсандағы 39,3%-дан) және айналым активтері айналымдылығының 32,4% дейін (40,2%-дан) азаюы растайды.

Ел экономикасы бойынша сату рентабельділігі (салық салынғанға дейін) 5,2% дейін, негізінен өндіруші өнеркәсіп есебінен төмендеді. Бұл ретте шығынды кәсіпорындардың үлесі 20,6% дейін ұлғайды.

Кәсіпорындардың инвестициялық белсенділігі төмендеді: инвестицияларды қаржыландырмаған кәсіпорындардың үлесі біршама ұлғайды және осы мақсаттар үшін меншікті қаражатын және банктердің кредитін пайдаланған кәсіпорындардың үлесі азайды.

Сонымен бірге ел экономикасында мынадай оң үдерістер болды:

Кредиттер бойынша берешегі бар кәсіпорындардың үлесі шамалы болса да, 2008 жылғы 4-тоқсандағы 48,1%-дан 2009 жылғы 1-тоқсанның қорытындысы бойынша 46,9%-ға дейін азайды. Айналым қаражатын және сол сияқты негізгі құрал-жабдықтарды қаржыландыру құрылымында көптеген кәсіпорында (тиісінше 80,2% және 51,8%) меншікті қаражат рөлінің жоғары болуы жалғасуда.

Сату рентабельділігі (салық салынғанға дейін) жоғары (40% астам) кәсіпорындардың үлесі 21,1%-ға дейін (2008 жылғы 4-тоқсанда - 18,4%) ұлғайды.

Нақты сектор капиталының құрылымы ағымдағы активтердің өтімділігін қамтамасыз ету тұрғысынан алғанда оң болып қалып отыр: ағымдағы активтер ағымдағы міндеттемелерді толық жабады – ағымдағы өтімділік коэффициенті 1,62 құрады. Пікіртерім жүргізілген кәсіпорындардың жалпы төлем қабілеті (2,11) қалыпты деңгейден нашар емес деңгейде (2,0) болды.